ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΑΦΘΟΝΙΔΗΣ

Ὑπὸ τὴν σκιὰν τριῶν κυπαρίσσων νεοσκαφὲς χῶμα δηλοῖ τὸν τάφον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου χεῖρες εὐσεβεῖς κατέθηκαν χθὲς τὸ γήινον σκῆνος γέροντος πολιοῦ, τοῦ ἀρχιμ. Γερμανοῦ τοῦ Ἀφθονίδου. Ὡς ἦχος θραυσθείσης χορδῆς κιθάρας κρουομένης, ὡς ὕστατος γόος ἁσματος μελαγχολικοῦ, ὡς ἡ τελευταία λάμψις σβεσθείσης θρυαλλίδος ἐσβέσθη καὶ ὁ βίος τοῦ γηραιοῦ καὶ πολυπαθοῦς κληρικοῦ ὅστις ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ διήνυσε τὰ τελευταῖα ἔτη βίου πολυκυμάντου καὶ πολυμόχθου, ἀλλὰ καὶ πλήρους δράσεως καὶ ἀγώνων εὐγενῶν. Ὁ ἄμμματος ἐκεῖνος πρεσβύτης ὁ ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας στερηθεὶς τῆς ὁράσεως, δὲν εἶναι εἷς τῶν κοινῶν χαρακτήρων, ἀλλ' ὑπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπόψεις παρουσιάζει φαινόμενον καταπληκτικῆς δράσεως διότι παραλαβὼν ἐκ προγόνων τὰς ἱερὰς παραδόσεις παρελθόντος σεβαστοῦ διετήρησεν αὐτὰς ἀλωβήτους, ἐκαλλιέργησεν αὐτὰς ἐπιμελῶς καὶ ὅτε ἀκόμη ἡ δρᾶσις αὐτοῦ ἀνεκόπη ὑπὸ τραγικοῦ σωματικοῦ ἀτυχήματος. Ὁ Γερμανὸς Ἀφθονίδης, τὸ ὁποῖον χθὲς προεπέμψαμεν εἰς τὸν τάφον, διῆλθε τὸν βίον αὐτοῦ ἀφ' ὅτου εἰσῆλθεν εἰς τὴν κοινωνικὴν δρᾶσιν μέχρι τῶν τελευταίων αὐτοῦ στιγμῶν ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ἰδεῶν εὐγενῶν καὶ ἱερῶν, τὰς ὁποίας ἐκληρονόμησε μὲν παρὰ προγόνων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς ἐκκλησίας διακριθέντων ὑπέθαλψε δὲ καὶ ὑπέθρεψεν αὐτός, διότι αἱ ἰδέαι αὗται ἐνεπνεύσθησαν αὐτῷ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, ἐφώτισαν τὸν νοῦν καὶ ἐθέρμαναν τὴν καρδίαν αὐτοῦ καὶ παρήγαγον τὸ τελειότατον ἔκεῖνο ἀριστοτέχνημα ἁρμονικῆς ἀναπτύξεως νοῦ καὶ καρδίας, τὸ ὁποῖον οὐδ' ἡ μεγίστη καὶ τραγικωτάτη τῶν σωματικῶν συμφορῶν ἠδυνήθη νὰ ἀμαυρώσῃ.

Ὁ βίος τοῦ Γερμανοῦ Ἀφθονίδου εἶναι ἀναποσπάστως συνδεδεμένος μετὰ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ λήγοντος αἰῶνος. Ἀξιωθεὶς κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν νὰ ἴδῃ καὶ γνωρίσῃ ζῶντας πολλοὺς ἄνδρας διακρινομένους οὐ μόνον διὰ τὴν τελείαν καὶ ἀρτίαν αὐτῶν πνευματικὴν μόρφωσιν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἔξοχον ζῆλον ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν ἀληθῆ εὐσέβειαν καὶ τὸν ὑπέροχον χαρακτῆρα, ἐδιδάχθη ἐν τῇ μετ' αὐτῶν ἀναστροφῇ τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀρετὰς καὶ ἤκουσε παρ' αὐτῶν τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀληθείας, αἵτινες ἐνισχυόμεναι ὑπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ ὑπεróχου αὐτῶν βίου, ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἰσχυρότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον πάσης ἄλλης ἀφῃρημένης διδασκαλίας. Τὰ ἐφόδια, ὑφ' ὧν ὁ Ἀφθονίδης κοσμούμενος ἔδρασε ἐν τῷ ἐπὶ γῆς βίῳ αὐτοῦ, ἔλαβεν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ, τοῦτο δὲ ἴσως καὶ μόνον ἀρκεῖ νὰ ἀποδείξῃ ἐπὶ πόσον στερῶν καὶ ἀδαμαντίνων βάσεων ἐστήριζον καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν νεωτέρων οἱ ἄνδρες, ὑφ' ὧν ἀνετράφη Γερμανὸς ὁ Ἀφθονίδης. Μόρφωσις ἀμφιλαφὴς τοῦ πνεύματος διὰ γνώσεων ἀληθῶς μορφωτικῶν, ἀνάπτυξις τοῦ νοῦ γινομένη διὰ μελέτης δαψιλοῦς καὶ διάπλασις τοῦ ἤθους θρησκευτική, ρύθμισις τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἐνίσχυσις τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἄλλως λέξεσιν ἡ θύραθεν καὶ ἡ ἔσω παιδεία, τὸ σύστημα, τὸ ὁποῖον διετύπωσε διὰ τὴν μόρφωσιν τῆς χριστιανικῆς νεολαίας ὁ ἱερὸς τῆς ἐκκλησίας πατὴρ Βασίλειος ὁ Μέγας. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ θεμέλιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθη ἡ μόρφωσις τοῦ Ἀφθονίδου.

Ἐπὶ τοῦ ἄρτι ἐκτισθέντος θεμελίου ὠκοδομήθη μεγαλοπρεπέστατον τὸ μέγαρον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ μορφώσεως, τὸ ὁποῖον ἐλάμπρυνεν ὡς καλλιτεχνικὸς διάκοσμος ἔνθεμμὲν μουσικὴ ἀνάπτυξις εὐρεῖα καὶ ἐπιστημονική, ἔνθεν δὲ γνῶσις βαθεῖα τῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς γαλλικῆς, ἣν κατεῖχεν ὁ Ἀφθονίδης ὡς ὄργανον πειθήνιον πρὸς ἔκφρασιν τῶν διανοημάτων αὐτοῦ. Καὶ ἐμορφώθη λοιπὸν ὁ Ἀφθονίδης τὴν ἀρτίαν ἐκείνην μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν διακρίνει ἔνθεν μὲν διάνοια βαθεῖα καὶ διαυγὴς καὶ ζωηρὰ καὶ ὀξεῖα ἀντίληψις, ἔνθεν δὲ φαντασία πλουσία ποδηγετουμένη ὑπὸ καλλιτεχνικοῦ συναισθήματος, ἔχοντος μὲν τὴν πηγὴν ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ καρδίᾳ ἀλλὰ καὶ καλλιεργηθέντος καὶ αὐξηθέντος διὰ τῆς ἀδρᾶς μελέτης τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, τὰς ὁποίας ἐκ παραλλήλου ἐθεράπευεν ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐξήγησιν τῆς ψυχολογικῆς εἰκόνος, ἧς οἱ χαρακτῆρες ἀποκαλύπτονται ζωηροὶ καὶ ἀποτελοῦσι τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τῆς ἰδιοτύπου φυσιογνωμίας τοῦ Ἀφθονίδου, ὡς ἀνδρὸς ἐμβριθοῦς ἅμα καὶ ποιητικοῦ συνενοῦντος βάθος διανοίας καὶ φαντασίας ὕψος ἐξαίρετον, ὡς ἀνδρὸς ἐπιτυχόντος τῆς ζηλωτῆς ἁρμονίας τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, ὡς ἀνδρὸς σοφοῦ ἀληθῶς διδάσκοντος ἀλλὰ καὶ τέρποντος, φωτίζοντος τὸν νοῦν καὶ συγκινοῦντος τὴν καρδίαν, μετεωρίζοντος τὴν διάνοιαν εἰς τὰ ἀπρόσβατα ὕψη τῆς θεωρίας καὶ γοητεύοντος τὴν καρδίαν διὰ τῶν ἁρμονικῶν ἤχων τῆς κιθάρας ἢ τοῦ τετραχόρδου ἢ τοῦ αὐλοῦ, καταλείποντος τὸ μουσικὸν ὄργανον, ἵνα συνεχίσῃ ἐμβριθῆ καὶ σοβαρὰν ὁμιλίαν, καὶ ἀναλαμβάνοντος αὐτὸ ἵνα συνεχίσῃ τὸ διακοπὲν μέλος μετὰ μείζονος ἐμπνεύσεως. Τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος, εἰ ψαλμοὶ τοῦ Δαυὶδ καὶ ἡ λυρικὴ ποίησις τῶν ἀρχαίων χρόνων, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Ρακίνας, ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Μολιέρος, ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Θέρσος ἦσαν εἰς αὐτὸν ἐξ ἴσου προσφιλεῖς, ἐξ ἴσου τερπνά, ἐξ ἴσου οἰκεῖα ἀναγνώσματα, ἐν οἷς ἐνετρύφα ἡ βαθεῖα αὐτοῦ διάνοια, ἐξ ὧν ἐθησαύριζεν ἡ εὐρεῖα καὶ πολυδέγμων αὐτοῦ μνήμη καὶ μετεωριζομένη ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ φαντασία, ἅμα πτηνὸν ἐλαύνουσαν, ἐπορεύετο διὰ τῶν αἰθερίων χωρῶν ἀτενίζουσα πρὸς τὸ θεῖον, τὸ καλόν, τὸ σοφὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν, δι' ὧν κατὰ τὸν Πλάτωνα τρέφεταί τε καὶ αὐξάνεται τὸ τῆς ψυχῆς πτέρωμα, αἰσχεῖ δὲ καὶ κακῷ καὶ τοῖς ἐναντίοις φθίνει τε καὶ διόλλυται.

Τοιαῦται εἶναι αἱ πηγαί, ἐξ ὧν ἀντλῶν ὁ Ἀφθονίδης κατήδευε τὸν γόνιμον αὐτοῦ νοῦν καὶ ἐδρόσιζε τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ φαντασίαν. Οἱ ἐπιζῶντες ἐκ τῶν παλαιῶν τοῦ Ἀφθονίδου συνεργατῶν καὶ ὅσοι ἐκ τῶν νεωτέρων ἠτύχησαν νὰ ἐντρυφήσωσιν ἐν τῇ μετ' αὐτοῦ ἀναστροφῇ δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι τὴν γοητείαν, τὴν ὁποίαν ἤσκει ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ τὴν μαγείαν, τὴν ὁποίαν ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ ἔμπνευσις ἐγίνωσκε νὰ διασπείρῃ καὶ νὰ μεταδίδῃ τοῖς περὶ αὐτὸν τὸν κατέχοντα αὐτὸν ἐνθουσιασμόν. Σεβαρώτατος καὶ ἐμβριθέστατος ἐν τοῖς σπουδαίοις καὶ σοβαροῖς, ἦτο εὐτράπελος καὶ ἐπαγωγὸς καὶ περιζήτητος ἐν πάσῃ συναναστροφῇ καὶ μέχρι τέλους τοῦ βίου αὐτοῦ ὁ πολιὸς καὶ σωματικῶς σρόδρα κατεβεβλημένος ἀρχιμανδρίτης ἦτο περιζήτητος ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ οὐ μόνον μεταξὺ ὁμιλήκων καὶ ὁμοτρόπων, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ νεωτέρων παντὸς φύλου καὶ πάσης ἡλικίας, κατακηλῶν τοὺς πάντας διὰ τῆς θεσπεσίας λαλιᾶς καὶ τῆς γοητευτικῆς αὐτοῦ φορμιγγος, διατηρήσας μέχρι τέλους ἀμάραντον τὸν στέφανον, ὃν αἱ Μοῦσαι καὶ αἱ Χάριτες πλέξασαι ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ κεφαλῆς. Πολλάκις εἴδομεν αὐτὸν γέροντα νουθετοῦντα καὶ τέρποντα τὴν νεότητα, κοθενῆ τὸ σῶμα ἐνισχύοντα διὰ τῆς γλώσσης καὶ τῆς μουσικῆς αὐτοῦ ἄλλους πολλῷ ἀσθενεστέρους καὶ ἐφαντάσθημεν αὐτὸν ὡς τοὺς παναρχαίους ἐκείνους ἐμπνεομένους ἀοιδοὺς, οἵτινες διὰ τῆς φορμιγγος αὐτῶν ἔτερπον καὶ ἐδίδασκον τοὺς ἐπ' αὐτοὺς προσπελμένους ἀκροατάς· δὲν εἶχε καὶ τοῦτο κοινὸν ὁ Ἀφθονίδης πρὸς τοὺς ἀοιδοὺς ἐκείνους, τὴν πτήρωσιν τῶν ὀφθαλμῶν;

§

Μέχρι τοῦ 1858 ὁ Ἀφθονίδης ἦτο λοϊκὸς ἔχων πάντα τὰ προσόντα, δι' ὧ ἠδύνατο νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ εὐδοκίμει ἤδη ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον τῆς μονῆς τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, προχειρισθεὶς εἰς πρεσβύτερον καὶ ἀρχιμανδρίτην ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σινᾶ Κυρίλλου. Διατί ὁ Ἀφθονίδης κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον; διατί ἐγκατέλιπε βίον ἄνετον ὑπισχνούμενον λαμπρὰν ἐν τῷ κόσμῳ ἀποκατάστασιν καὶ ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον πολλαχῶς ἐζήτουν νὰ ἑρμηνεύσωσι οἱ γνωρίζαντες τὸν Γεώργιον Ἀφθονίδην καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ κατανοήσωσι τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην μετάπτωσιν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα καὶ ὁ βίος καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Ἀφθονίδου λύουσι σήμερον δι' ἡμᾶς εὐχερέστατα τὸ ζήτημα. Οἱ πρόγονοι τοῦ Ἀφθονίδου, ὅ τε θεῖος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἦσαν ἤδη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὑπηρετήσαντες τελεσφορώτατα ἐν τῷ πατριαρχικῷ γραφείῳ τοῦ οἰκουμ. πατριαρχείου. Εἶχεν ἄρα ἐκ τῶν προγόνων αὐτοῦ κληρονομήσει τὸν πρὸς ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας ζῆλον καὶ κατενόει ὁ κόσμον ἠδύνατο νὰ καταστῇ ὠφέλιμος ἀφοσιούμενος τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ὑπηρετῶν ἐν τῷ ἱερῷ κλήρῳ διὰ τῶν πολλῶν καὶ παντοίων γνώσεων, δι' ὧν ἦτο πεπροικισμένος. Ὁ ζῆλος ἡ ἀφοσίωσις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς, ὑφ' οὗ κατεχόμενος ὁ Ἀφθονίδης εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον, μαρτυρεῖται ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, διότι τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι συνδεδεμένον μετὰ ποικίλης καὶ ἀγωνιώδους δράσεως ἐν τῷ μοναστηριακῷ καλουμένῳ ζητήματι, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Ἀφθονίδης εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν μοχλὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀντιπροσωπεύων τὸ ὄρος Σινᾶ ἐν Βλαχίᾳ κατὰ τὸ 1863, κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζητήματος, ἐπανῆλθε καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀποκομίζων ἐκ τῆς Βραχείας αὐτοῦ ἐν Βλαχίᾳ διατριβῆς πάντα τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ κεφάλαια, δι' ὧν μετὰ ταῦτα κατέστη ὁ ἐπίσημος ἑρμηνευτὴς τῶν παραβιασθέντων δικαιωμάτων τῶν ἁγίων τόπων. Ἐκμαθὼν τὴν ρωμαικὴν γλῶσσαν, ἠδυνήθη νὰ μελετήσῃ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ νὰ μεταφράσῃ αὐτὰ τὰ πρωτότυπα κείμενα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζοντο τὰ δικαιώματα τῶν ἐκκλησιῶν, γινώσκων δὲ ἄριστα τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν καὶ κάτοχος τῆς ἀπαιτουμένης λεπτότητος περὶ τὴν διατύπωσιν τῶν ποικίλων ἀναφυομένων τοῦ ζητήματος ἐξελίξεων εἰργάσθη ὅσον ἦτο δυνατὸν διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν καταπατηθέντων δικαίων. Δικαίως αἱ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς, ἥτοι τὰ τέσσαρα πατριαρχεῖα καὶ αἱ ἱεραὶ μοναὶ τοῦ Σινᾶ καὶ τοῦ ἁγ. Ὄρους, πρὸς τὸν Ἀφθονίδην ἀπέδειξαν ἵνα ἀντιπροσωπεύσῃ αὐτοὺς ἐν ἐπισήμοις καὶ ἡμιεπισήμοις διαπραγματεύσεσιν. Ὁ Ἀφθονίδης ἐξετέλεσε τὴν ὑψηλὴν ἀλλὰ καὶ βαρεῖαν ταύτην ἐντολὴν μετὰ τῆς λεπτότητος καὶ τῆς δεξιότητος ἐκείνης, ἥτις διακρίνει τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ διάνοιαν. Ἡ ἱστορία τοῦ ζητήματος τούτου μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν μαρτυρεῖ τὴν δρᾶσιν τοῦ Ἀφθονίδου οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ συνεργασθέντες ἐπιφανεῖς ἱεράρχαι καὶ πρωθιεράρχαι ἀνεγνώριζον τὸν Ἀφθονίδην ὡς πολύτιμον σύμβουλον καὶ τοῦτ' αὐτὸ ποδηγέτην ἐν τῷ πολυπλόκῳ τούτῳ ζητήματι. Ἡ μελέτη τῶν ἐκδοθέντων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐγγράφων, ἅτινα ὀφείλονται εἰς τὸν κάλαμον τοῦ Ἀφθονίδου, θὰ καταδείξῃ μίαν ἡμέραν τὴν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνδρός. Προχωρᾶνετο ἄρα γε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀφθονίδου ὅτι ἔμελλε νὰ προσφέρῃ οὗτος πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ διὰ τοῦτο κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον; Ἡ ἐργασία αὐτοῦ ἐξετιμήθη οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ κλήρου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν λογάδων τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε ἐν ἔτει 1869 ἐζητεῖτο προϊστάμενος διὰ τὴν ἐν Λονδίνῳ ὀρθόδοξον κοινότητα, πρὸς τὸν Ἀφθονίδην ἐπέβλεψαν ἀναγνωρίσαντες ὅτι ἡ ἀρτία μόρφωσις, ὁ ἔνθεος ζῆλος καὶ ἡ τῶν τρόπων καὶ τῆς ἀναστροφῆς λεπτότης τοῦ Ἀφθονίδου ἦταν ἱκανὰ ἐγέγγυα ἵνα εἰς αὐτὸν ἀνατεθῇ ἡ διεθνοῦς τῶν πνευματικῶν συμφερόντων καὶ ἡ ποιμαντορία τῆς εὐγενοῦς ἐκείνης καὶ ἐν χώρᾳ εὐγενῶν ὀρθοδόξου παροικίας.

§

Πλὴν ἐν Λονδίνῳ μικρὸν μόλις ἔμεινε ὁ Ἀφθονίδης. Ἡ ὀρθόδοξος κοινότης τοῦ Λονδίνου ἐστερήθη μόλις ἀπολαύσασα τοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς πατρὸς, διότι συμφορὰ βαρεῖα, καταπληκτική, τραγικὴ ἐνέσκηψε κατὰ τοῦ ἀτυχοῦς ἀρχιμανδρίτου. Ἡμέραν τινὰ ἐν ᾧ ἐτέλει τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἐπιφανοῦς οἰκογενείας οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐσκοτίσθησαν· μάτην δὲ ὁ ἀτυχὴς ἱερεὺς ἐζήτει νὰ ἀναγνώσῃ τὰς εὐχὰς, διότι φοβερὰ ἀόρασία περιέβαλεν αὐτόν. Τὸ δυστύχημα ἦτο ἀνεπανόρθωτον μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας καὶ τὰς περιθάλψεις τῆς ἐν Λονδίνῳ κοινότητος· ἡ θεραπεία οὔτε ἐν Λονδίνῳ οὔτε ἐν Παρισίοις ἐπετεύχθη, τοὐναντίον τὸ κακὸν ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπιδεινούμενον καὶ ὁ Ἀφθονίδης ἐπανήρχετο εἰς τὸ γλυκύτερον τῆς Ἀνατολῆς κλίμα, μὲ τὴν ἀμυδρὰν ἐλπίδα ὅτι ἴσως ἡ ἀλλαγὴ τοῦ κλίματος ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὀβεσθείσης αὐτοῦ ὁράσεως. Ἔκτοτε 25ετία ὁλόκληρος παρῆλθε καὶ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ὁ Ἀφθονίδης ἔζησεν ὀδυνηρὸν καὶ πολύμοχθον βίον, χειραγωγούμενος μὲν σωματικῶς, ἀλλ' ἐξακολουθῶν νὰ χειραγωγῇ διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, διὰ τοῦ ποιητικοῦ καὶ μουσικοῦ αὐτοῦ ταλάντου, παρέχων μὲν τὰς πολυτίμους αὐτοῦ συμβουλὰς εἰς πάντα τὰ ζητήματα, ὧν καὶ τυφλὸς ἔμεινεν ὁ ἰσχυρότατος μοχλὸς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀφοσιωθεὶς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως καὶ ἐντρυφῶν ζωνὲν κόσμῳ ἰδανικῷ καὶ ἰδεώδει, εἰς ὃν ὡδήγει αὐτὸν ἡ πτερεσσα αὐτοῦ φαντασία, κόσμῳ πλήρει φωτὸς οὐρανίου καὶ ἀνεσπέρου ἐκπεμπομένου ἐκ τῆς ἀνεσπέρου πνοῆς τοῦ ἀιδίου θείου φωτός. Ἡ πτήρωσις τῶν ὀμμάτων τοῦ Ἀφθονίδου ἦτο δι' αὐτὸν ἀρχὴ νέου βίου καθαρῶς πνευματικοῦ, ἐν ᾧ ἀπέδειξεν διὰ πραγμάτων τὴν μεγάλην ἀλήθειαν ὅτι τὸ πνεῦμα ἐφ' ὅσον ἀπαλλάττεται ἐκ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης ἐπὶ τοσοῦτον ἀναπτεροῦται, οὐδὲ ἰσχύουσαι αἱ σωματικαὶ ταλαιπωρίαι νὰ καταβάλωσι πάντοτε τὸ φρόνημα καὶ νὰ παρτρίψωσι τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτῆρα. Ὁμοιοπαθὴς φίλος αὐτοῦ, ὁ ἀείμνηστος Ἰενταλίδης ἐπαραμύθησεν αὐτὸν ὡς ὁ ἴδιος Ἀφθονίδης ψάλλει ἐν συγκινητικῷ ποιήματι εἰκονίζοντι τοὺς δύο φίλους ψάλλοντας παράκλησιν πρὸ τῆς Παναγίας. Ὁποία ἀληθῶς τραγικὴ εἰκὼν ὧν δύο τυφλῶν ἀοιδῶν ψαλλόντων μελῳδικῶς πρὸ τῆς εἰκόνος παράκλησιν! Ἀλλ' ὁ Ἀφθονίδης εὗρισκε καὶ ἐν ἑαυτῷ τὴν παρηγορίαν, ἐδανείζετο μὲν τὴν χεῖρα τῶν φίλων του, διὰ νὰ γράψῃ, καὶ τὸ ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, διὰ νὰ ἀναγνώσῃ, ἀλλ' ἡ μνήμη καὶ ἡ φαντασία αὐτοῦ δὲν ἐπαυσαν αὐτοτελῶς λειτουργοῦσαι καὶ νέοι ὁρίζοντες ποιητικοὶ ἠνοίγοντο πρὸ τῆς πτερυγιζούσης αὐτοῦ φαντασίας, τὰ ἐξ κατέχοντα αὐτὸν θερμότατα συναισθήματα τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος εἰς τὴν αἰωνιότητα, τῆς ἀγάπης τοῦ ἰδανικοῦ ἐδοξολοῦντο διὰ στίχων ὁμηρικῶν, τοὺς ὁποίους ὁ ποιητὴς ρυθμίζων ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ ὀργάνου καθίστα γοητευτικοὺς καὶ ἀπαραμίλλους. Ἡ φόρμιγξ τοῦ Ἀφθονίδου ἦτο «Ἀπόλλωνος καὶ πολυκάμων σύνδικον Μοισᾶν κτέανον» διότι ὁ Ἀφθονίδης συνήνου τὸ χάρισμα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς ἀληθῆ μελοποιὸς κρούων ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ ὀργάνου τὰ ἴδια αὐτοῦ μέλη. Βαθὺς γνώστης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἐκτιμητὴς ἀρμόδιος τῆς ἀξίας αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν μουσικὴν τῶν ἑτέρων λαῶν, ἐπεζήτησε μετὰ ἄλλων ὁμοτρόπων αὐτοῦ φίλων καὶ πάντων ἀρμοδίων κριτῶν νὰ περισώσῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ παρελθόντος κειμήλιον, διότι ὁ Ἀφθονίδης καὶ περὶ τῆς μουσικῆς ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν παραδόσων ἐν γένει ἐτήρησε τὸ ἀκριβὲς καὶ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἰδανικόν, τὸ ὁποῖον παρέλαβε παρὰ τῶν προγόνων καὶ ἤθελε νὰ παραδώσῃ τοῖς ἐπιγιγνομένοις ὡς ἱστορικὴν κληρονομίαν πολύτιμον. Ἔργον τοῦ Ἀφθονίδου τῇ συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπαθάρη εἶναι τὸ πρωτότυπον ἐκεῖνο ψαλτήριον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζήτησε νὰ περισώσῃ ὅ,τι δὲν ἀπωλέσθη ἀκόμη ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μελῳδίας καὶ νὰ ἱδρύσῃ βάσιν πρὸς μέλλουσαν τῆς μουσικῆς καλλιέργειαν. Εἴθε οἱ ἐπιζῶντες συνεργάται αὐτοῦ ἐν τῇ πολυτίμῳ ταύτῃ συμβολῇ διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν νὰ συμπληρώσωσι καὶ ἐμψυχώσωσι τὸ ἀρξάμενον ἔργον, ὡς ἐπόθει καὶ ηὔχετο διακαῶς ὁ ἀείμνηστος Ἀφθονίδης. Ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ποίησις ἦσαν οἱ ἀχώριστοι τοῦ Ἀφθονίδου σύντροφοι κατὰ τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον τὸν μετὰ τὸ πάθημα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ διανυθέντα. Ἔργον ἰδίας μελέτης καὶ μακρᾶς ἐργασίας εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν ποιητικῶν τοῦ Ἀφθονίδου ἔργων. Ἐν τῇ ἀτελεῖ ταύτῃ σκιαγραφίᾳ, τὴν ὁποίαν χαράττομεν πρὸ τοῦ νεοσκαφοῦς τάφου τοῦ θρηνουμένου φίλου, οὔτε ἐπιχειροῦμεν οὔτε δυνάμεθα νὰ ἐπιχειρήσωμεν γενικὴν τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἔργων ἀνασκοπὴν, διότι ἐκτὸς τῶν ἐκδεδομένων ὑπάρχει καὶ μεγάλη συλλογὴ ἀνεκδότων, ἐν οἷς ἐγκατοπτρίζεται ἡ ποιητικὴ τοῦ Ἀφθονίδου φύσις, καὶ ὧν ἡ μελέτη εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὸν μέλλοντα νὰ σκιαγραφήσῃ τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀφθονίδου εἰκόνα.

Ἐν ἔτει 1888 ὁ Ἀφθονίδης ἐξέδωκε τὴν «Ἠθικὴν αὐτοῦ ψυχαγωγίαν» ἥτοι ἐμμέτρους παραφράσεις ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης. Τὸ ἔργον τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἔχει τις νὰ θαυμάσῃ τὴν ρέουσαν στιχουργίαν τὴν ὁμαλὴν καὶ κατάλληλον γλῶσσαν καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ παιδαγωγικὴν τῶν κειμένων προσαρμογὴν ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀφθονίδης ὁρμώμενος ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἵνα τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν καταστήσῃ τερπνὴν καὶ κατέχουσαν τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινωνίας. Ὁ Ἀφθονίδης προβάλων εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ψυχαγωγίας ὡρμᾶτο ἐκ τῶν ἰδεῶν, ἃς πολλάκις ἠκούσαμεν αὐτὸν ὁ ποστηρίζοντα περὶ τῆς προσηκούσης ἡμῖν θρησκευτικῆς καὶ πνευματικῆς μορφώσεως συμφώνως πρὸς τὰς ἱερὰς παραδόσεις, ἃς αὐτὸς τόσον θερμῶς ἐζήλου καὶ περιέθαλπε.

Ἐκ τῶν πρωτοτύπων ποιημάτων τοῦ Ἀφθονίδου, ὧν τὰ πλεῖστα φέρουσι καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ συντεθὲν μέλος, καταρίνεται ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ φύσις, ἡ δὲ ἐπισταμένη αὐτῶν μελέτη θὰ καταδείξῃ μίαν ἡμέραν τὸν πλοῦτον τῶν εἰκόνων, τὴν ζωηρότητα τῶν συναισθημάτων, τὴν χαριν καὶ τὸ εὐτράπελον ἢ τὴν σεμνότητα καὶ τὸ ἐνθουσιαστικὸν τῆς μούσης τοῦ Ἀφθονίδου. Πολλάκις εὐτυχήσαντες νὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ποιητοῦ ἀπαγγελλόμενα ἢ ἐπὶ τῶν χορδῶν τῆς κιθάρας αὐτοῦ κρουόμενα πολλὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἠθάνθημεν πολλάκις τὴν γοητείαν τῆς μούσης αὐτοῦ καὶ διήλθομεν μετ' αὐτοῦ ὥρας ἀλήστους μεταρσιούμενοι ὄπισθεν τοῦ ὑποπτέρου αὐτοῦ ἄματος καὶ αἰσθανόμενοι τὰ δάκρυα ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὅταν μάλιστα ἐν στροφαῖς παθητικαῖς ὁ Ἀφθονίδης ἄφιεν αὐδὴν καὶ γοῦνον ἔψαλλεν ἐπὶ τῆς κιθάρας αὐτοῦ τὸ φοβερὸν, τὸ τραγικώτατον αὐτοῦ πάθος, ἐνῷ ἐπὶ τῆς ξηραλέας αὐτοῦ μορφῆς ἀπετυποῦτο γαλήνη θεσπεσία καὶ οἱ ἐσβεσμένοι αὐτοῦ ὀφθαλμοὶ ἠτένιζον πρὸς ἡμᾶς θέλοντες νὰ μαντεύσωσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἡμῶν τὴν ἐντύπωσιν τῶν λόγων καὶ τοῦ μέλους, δι' ὧν ἐξέφραζε τὰ συναισθήματα αὐτοῦ. Ἡ εἰκὼν τοῦ πρεσβύτου ἐκείνου μ